

Bajáki Péter:

A NEMZETKÖZÖSSÉG MÚLTJA, JELENE, JÖVŐJE

DOI: 10.35926/HSZ.2022.1.4

ÖSSZEFOGLALÓ: A Brit Nemzetközösség a világ egyik legrégebbi nem katonai-politikai államszövetsége, amelynek szerepe a közelmúltban bekövetkezett események hatására felértékelődött. Bár geopolitikai, geostratégiai szempontból pozíciója jelentős, katonai funkcióval a szervezet nem rendelkezik, ennek ellenére a tagországok összefogása és együttes nyomásgyakorlása adott helyzetben érvényesülhet. A Nemzetközösség – múltjából adódóan – erős brit befolyás alatt áll napjainkban is, működéséről, történetéről, gazdasági-társadalmi jelentőségéről azonban széles körben nem sokat hallani. A Covid-19 világjárvány okozta súlyos károkat szenvedett brit gazdaságnak mentőöv lehet egy olyan felvevőpiac, amelynek résztvevői szoros kapcsolatot ápolnak az országgal. Felvetődik a kérdés: a jelenlegi világgazdasági helyzetben az Egyesült Királyság élni tud-e a Nemzetközösség nyújtotta gazdasági lehetőségekkel, illetve sikerül-e újragondolnia a kapcsolati rendszereket a tagállamokkal?

KULCSSZAVAK: Brit Nemzetközösség, Nemzetközösség, Brexit, apartheid

BEVEZETÉS

A második világháború befejeztével, de már a háború alatt is látszott, hogy a gazdaságilag kimerült brit birodalom nem kívánja és nem is tudja megtartani a függetlenségre törekvő gyarmatait. Úgy gondolták, hogy újra életre hívnak egy olyan jól működő és életképes szervezetet, amelyet már korábban is alkalmaztak. A Brit Nemzetközösség¹ egy létező gazdasági társulás volt, a meghódított gyarmatok tömörülése, amelyet a mindenkori brit uralkodó uralt és vezetett.

A jelenlegi Nemzetközösség egy olyan nemzetközi szervezet, amelyet túlnyomórészt a korábbi brit birodalmat képező államok hoztak létre, és az Egyesült Királyság nagyhatalmi pozícióját hivatott fenntartani a nagyvilágban. A Nemzetközösség feje II. Erzsébet brit uralkodó. Mint minden államközi szövetségnek, a Nemzetközösségnek is megvannak a maga előnyei és hátrányai, attól függetlenül, hogy milyen szerepet tölt be egy tagország életében.

Jelen tanulmányomban a Brit Nemzetközösség kialakulását, működését és létjogosultságát fogom bemutatni. Kitérek a közösség szempontjából lényeges főbb eseményekre, amelyek befolyásolták a szervezet működését és a tagság alakulását, illetve bemutatom a dél-afrikai nemzet arculatát erősen formáló apartheidjelenséget is. Ismertetem a tagsággá válás folyamatát, valamint a Nemzetközösségnek az aktuálpolitikai helyzetről alkotott véleményét, valamint hozzáállásukat a Brexit² folyamatához.

¹ Commonwealth (Written by the Editors of Encyclopaedia Britannica). Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Commonwealth-association-of-states> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

² A Brexit az Európai Unióból történt brit kilépés polgárjogot nyert elnevezése.

A NEMZETKÖZÖSSÉG KIALAKULÁSA

A Nemzetközösség a világ egyik legrégebbi politikai államszövetsége. Gyökerei a brit birodalomig nyúlnak vissza, amikor még a világ országainak nagy részét az Egyesült Királyság (illetve jogelődjei, Anglia, Nagy-Britannia) irányította. Történelmileg a Nemzetközösség politikai, geopolitikai és gazdasági szempontból a brit birodalom evolúciós kifejlődése volt. A hagyományos brit politika engedélyezte a kolóniák számára, hogy jelentős jogokkal rendelkező önkormányzati rendszert hozzanak létre, amely a 19. századra több, a brit birodalom részét képező állam kialakulásához vezetett. Ezek az államok bizonyos mértékű szuverenitással rendelkeztek.

Az idő múlásával a brit birodalom különféle területei különböző szintű szabadságot kaptak az Egyesült Királyságtól. Azokat a független országokat, amelyek elismerték a brit korona fennhatóságát, domíniumnak nevezzük. 1887-től a domíniumok vezetői az Egyesült Királysággal közös konferenciákon vettek részt. Az 1926-os birodalmi konferencia közreműködői Ausztrália, Kanada, India, az Ír Szabadállam, Új-Fundland, Új-Zéland és Dél-Afrika vezetői voltak. Ezen a konferencián az Egyesült Királyság és a domíniumok megállapodtak abban, hogy mindannyian a brit birodalom közösségének egyenértékű tagjai. Ennek értelmében hűséggel tartoznak a brit királynak vagy királynőnek, de az Egyesült Királyság nem uralkodik felettük. Az 1931-es Westminsteri Statútum³ értelmében – amely már a Brit Nemzetközösségre hivatkozott – a brit birodalom különleges jogi státusszal látott el bizonyos területeket. Így a közösséget kezdetekben Brit Nemzetközösségnek, majd a későbbiekben Nemzetközösségnek nevezték át.⁴

A Westminsteri Statútum, amelyet az Egyesült Királyság parlamentje fogadott el, jogi elismerést adott a domíniumok tényleges függetlenségének. Kanada, Dél-Afrika és az Ír Szabadállam parlamentje gyorsan elfogadta a statútumot megalkotó jogszabályokat, míg Ausztrália csak 1942-ben, Új-Zéland pedig 1947-ben tett így; Új-Fundland viszont lemondott domíniumi státuszáról és 1949 óta Kanada részét képezi.

Ezt követően a brit birodalom domíniumai és más területei fokozatosan váltak teljesen függetlenné az Egyesült Királyságtól. India 1947-ben vált függetlenné, de olyan köztársaság szeretett volna lenni, amely nem tartozik hűséggel a brit királynak vagy királynőnek, mindamelltt, hogy a Brit Nemzetközösség tagja marad. Az akkori szabályok ezt még nem tették lehetővé, de a Brit Nemzetközösség miniszterelnökei az 1949-ben Londonban tartott ülésén kimondták (Londoni Nyilatkozat), hogy a Nemzetközösség tagjai lehetnek köztársaságok is; vagyis India továbbra is a közösség tagja maradhat, amennyiben elfogadja a brit koronát mint a Nemzetközösség szabad társulásának szimbólumát. Így született meg a modern Nemzetközösség, amely már elhagyta a *brit* jelzőt, és hivatalos neve Nemzetek Közössége vagy egyszerűen Nemzetközösség lett.⁵

A Nemzetközösség első feje VI. György király volt, 1952-ben bekövetkezett halála után pedig II. Erzsébet királynő vette át a tisztséget. A brit király vagy királynő azonban nem válik automatikusan a Nemzetközösség vezetőjévé, hiszen a tagországok döntenek a tiszt-

³ Statute of Westminster. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/history-of-the-commonwealth/statute-westminster> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

⁴ Our History. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/about-us/history> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

⁵ Commonwealth. Britannica: i. m.

ségről, amely nem öröklődő cím.⁶ Amikor a királynő javasolta fiát, Károly walesi herceget a poszt élére, valószínűsíthető volt, hogy az övé lesz majd ez a pozíció (bár néhány politikus szkeptikus volt ezzel kapcsolatban, mondván: itt az ideje annak, hogy egy fiatalabb és dinamikusabb vezető álljon a Nemzetközösség élén). A Nemzetközösség vezetői zárt ajtók mögött tartott ülésen vitatták meg a kérdést, amelynek a végén mind az 53 nemzet, az akkori tagállamok összes vezetője elfogadta a királynő javaslatát, így a fia, Károly herceg veheti majd át a helyét a Nemzetközösség élén.⁷

1947-ben Pakisztán is csatlakozott a Brit Nemzetközösséghez: ekkor léptek be először olyan országok, amelyek lakosságának többsége már nem európaiakból állt. 1948-ban Burma (mai nevén Mianmar) függetlenné vált az Egyesült Királyságtól, azonban elutasította a tagságot. 1949 óta független országok is csatlakoztak a Nemzetközösséghez Afrikából, Amerikából, Ázsiából, Európából és a csendes-óceáni térségből. A tagság ma már önkéntes alapon működik. Például az utolsóként csatlakozott országnak, Ruandának már semmilyen történelmi kapcsolata sincs a brit birodalommal. Mindamellett az idők során néhány ország úgy döntött, hogy inkább kilép a szervezetből: így tett Írország (1949), Dél-Afrika (1961), valamint Pakisztán (1972); azonban az utóbbi két ország a későbbiekben újracsatlakozott (1994, 1989).

A Nemzetközösség tagsága drámai módon megnövekedett a 20. század második felében, amikor a korábbi gyarmatok elnyerték szuverenitásukat. A függetlenséget kapott gyarmati államok többsége úgy döntött, hogy belép a Nemzetközösségbe. A szervezet első olyan országa, amely soha nem volt része a brit birodalomnak és sohasem állt egyik tag ellenőrzése alatt sem, Mozambik (1995) volt.⁸

A Nemzetközösség napjainkban 54 független és egyenlő ország önkéntes szövetsége (lásd 1. táblázat). A tagországok kormányainak közös céljai vannak, például a dinamikus fejlődés, a demokrácia és a béke. Jelenleg 2,4 milliárd embernek ad otthont, és egyaránt magában foglal a fejlett gazdaságok mellett fejlődő országokat is. A tagok közül 32 törpeállam, köztük sok szigetállam.⁹

A Nemzetközösség a független tagállamokon kívül olyan területeket is lefed, amelyeket hivatalosan az Egyesült Királyság, Ausztrália vagy Új-Zéland irányít. Ezeknek a területeknek a többsége a korábbi gyarmati országok soraiból kerül ki, például Anguilla, Bermuda, Kajmán-szigetek, Falkland-szigetek, Gibraltár, Turks- és Caicos-szigetek (Egyesült Királyság); Karácsony-sziget, Kókusz-szigetek, Korall-tengeri-szigetek, Norfolk-sziget (Ausztrália); Niue sziget és Tokelau-szigetek (Új-Zéland).¹⁰

⁶ Uo.

⁷ Caroline Davis: Queen suggests Prince Charles should be next Commonwealth head. The Guardian, 19. 04. 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/19/queen-suggests-prince-charles-should-be-next-commonwealth-head> (Letöltés időpontja: 2021. 01. 21.)

⁸ Uo.

⁹ Member countries. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/member-countries> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

¹⁰ Commonwealth. Britannica: i. m.

1. táblázat A Nemzetközösség tagországai (Szerkesztette a szerző)

Évszám	Ország	Évszám	Ország
1931	Egyesült Királyság	1968	Mauritius
	Kanada		Nauru (speciális kapcsolat, teljes értékű tag: 1999-től)
	Ausztrália		Szváziföld
	Új-Zéland	1970	Tonga
	Dél-Afrika (kilépett: 1961-ben, újracsatlakozott: 1994-ben)		Szamoa
1947	Pakisztán (kilépett: 1972-ben, újracsatlakozott: 1989-ben, felfüggesztették: 1999-ben, újracsatlakozott: 2004-ben, felfüggesztették: 2007-ben, újracsatlakozott: 2008-ban)	1970	Fidzsi-szigetek (kilépett: 1987-ben, újracsatlakozott: 1997-ben, felfüggesztették: 2000-ben, újracsatlakozott: 2001-ben, felfüggesztették: 2006-ban, újracsatlakozott: 2014-ben)
	India	1972	Banglades
1948	Srí Lanka (a korábbi Ceylon)	1973	Bahama-szigetek
1957	Ghána	1974	Grenada
	Malajzia	1975	Pápua Új-Guinea
1960	Nigéria (felfüggesztették: 1995-ben, újracsatlakozott: 1999-ben)	1976	Seychelle-szigetek
1961	Ciprus	1978	Tuvalu (speciális kapcsolat, teljes értékű tag: 2000-tól)
	Sierra Leone		Salamon-szigetek
	Tanzánia		Dominika
1962	Jamaica	1979	Kiribati
	Trinidad és Tobago		Saint Lucia
	Uganda		Saint Vincent- és a Grenadine-szigetek
1963	Kenya	1980	Vanuatu
1964	Malawi	1981	Belize
	Málta		Antigua és Barbuda
	Zambia	1982	Maldív-szigetek
1965	Gambia (kilépett: 2013-ban, újracsatlakozott: 2018-ban)	1983	Saint Kitts és Nevis
	Szingapúr	1984	Brunei
1966	Guyana	1990	Namíbia
	Botswana	1995	Kamerun
	Lesotho		Mozambik
	Barbados	2009	Ruanda

A NEMZETKÖZÖSSÉG MŰKÖDÉSE

A szervezet működésének egyik jelentős mérföldköve volt, amikor 1965-ben Londonban létrehozták a Nemzetközösség Titkárságát mint államközi testületet azzal a céllal, hogy a Nemzetközösség munkáját irányítsa. A titkárság tagjai önálló tisztviselők, vezetője a Nemzetközösség főtíkára.¹¹

Az 1971-es szingapúri találkozón a tagok elfogadták a Szingapúri Nyilatkozatot, amely megerősítette a Nemzetközösség önkéntes és együttműködő jellegét, és elkötelezte a szervezetet a nemzetközi béke előmozdítása, a rasszizmus elleni küzdelem, a gyarmati uralom elleni fellépés és a vagyoni egyenlőtlenségek csökkentése mellett. Ugyancsak ebben az évben jött létre a Nemzetközösség Műszaki Együttműködési Alapja (Commonwealth Fund for Technical Cooperation), amelynek célja a fejlődő országok közötti technikai együttműködés segítése volt. A kulturális kapcsolatok elmélyítésére 1978-ban megváltoztatták a Brit Birodalmi Játékok (később Brit Birodalmi és Nemzetközösségi játékok, illetve Brit Nemzetközösségi Játékok) elnevezést Nemzetközösségi Játékokra, amely egy négyévente, a tagországok sportolói számára megrendezett sportverseny.¹²

A Szingapúri Nyilatkozatot 1991-ben, a zimbabwei Hararében tartott találkozón megerősítették, azonban ekkor már a tagországok vezetői az emberi jogok és a demokrácia védelmére, a fenntartható gazdasági és szociális fejlődés feltételeinek biztosítására, valamint a jó kormányzás előmozdítására is elkötelezték magukat. Ezt követően 1996-ban létrehozták a Nemzetközösség Afrika Befektetési Alapot (Africa Fund) azért, hogy a földrészen növeljék a beruházásokat. A tagok között ekkor már az oktatás terén is jelentős kapcsolatok alakultak ki, hiszen rengeteg brit tanár utazott a tengerentúlra, a Nemzetközösség tagállamaiból pedig sok diák kapott lehetőséget arra, hogy az Egyesült Királyságban tanuljon.¹³

A Nemzetközösség eredetileg nem rendelkezett alkotmánnyal, hiszen főként a megbeszélésekre és a kölcsönös együttműködésre helyezték a hangsúlyt. Azonban ez 2012-ben megváltozott, amikor is elfogadták a Nemzetközösség Alapokmányát (Charter of the Commonwealth),¹⁴ amely elkötelezte a tagországokat a demokrácia tizenhat alapelve (többek között a nemek közötti egyenlőség, a fenntartható fejlődés, valamint a nemzetközi béke és biztonság) mellett.

A dokumentum elfogadása után viszont egyre többet vádolták a Nemzetközösséget azzal, hogy „utógyarmati klub”, a tényleges befolyása pedig nagyon kevés. Ezért Gambia 2013-ban bejelentette kilépését, mivel úgy vélte, a Nemzetközösség egy új koloniális intézmény (2018-ban azonban ismét csatlakozott).¹⁵ Mindezek alapján jól látható, hogy a Nemzetközösség működése eltér a többi nemzetközi szervétől.

Megalakulásakor nem volt hivatalos alkotmánya vagy szabályzata, a tagoknak eredetileg nem volt sem jogi, sem hivatalos kötelezettségük egymással szemben, hanem a közös hagyományok és intézmények, a tapasztalatok, a közös nyelv (angol), valamint a gazdasági

¹¹ Our History. The Commonwealth: i. m.

¹² Commonwealth. Britannica: i. m.

¹³ Harare Commonwealth Declaration. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/history-of-the-commonwealth/harare-commonwealth-declaration> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

¹⁴ Charter of the Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/sites/default/files/page/documents/CharteroftheCommonwealth.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

¹⁵ Commonwealth: Seven things you might not know. BBC News, 15. 04. 2018. <https://www.bbc.co.uk/news/uk-43715079> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

önérdek fogta össze őket. A Nemzetközösség ténykedése a tagországok közötti konzultáción alapul, amelyet a megbeszéléseken folytatott párbeszéd és levelezés útján folytatnak. Minden tagország egy főbiztosnak nevezett küldöttet küldhet a többi tag fővárosába, illetve két évente megrendezik a Nemzetközösség kormányfői találkozóját (Commonwealth Heads of Government Meeting – CHOGM).¹⁶

Minden tagországnak egyenlő beleszólása van a Nemzetközösség ügyeibe, mérettől és gazdasági fejlettségtől függetlenül. Ez a felépítés biztosítja azt, hogy a legkisebb országok is megfelelő mértékben képviseltessék magukat a Nemzetközösség alakításában. Bár az államfők csak két évente találkoznak, a szakminiszterek ezt ennél gyakrabban teszik. Ennek értelmében rengeteg közös programot rendeznek, amelyek kivitelezéséért a Nemzetközösség Titkársága a felelős.¹⁷ A Nemzetközösség főtitkárát egymás után maximum kétszer választják meg a tagországok állam- és kormányfői négy évre. Főtitkári feladatain kívül még a Nemzetközösség nyilvános képviselőjét is ellátja. Jelenleg, hatodik főtitkárként Patricia Scotland tölti be a posztot 2015 óta. Személyében az első női főtitkárt ismerhettük meg, és ő a második főtitkár, aki a karibi térségből származik.¹⁸

A Nemzetközösség egy kormányzótanáccsal is rendelkezik, amely fő feladataként jóváhagyja a Nemzetközösség Titkárságának terveit és költségvetését. A Nemzetközösség tagországai mind képviseltetik magukat a kormányzótanácsban. A Nemzetközösség jelenlegi soros elnöke az Egyesült Királyság miniszterelnöke, Boris Johnson. A hivatalban lévő soros elnökök a Nemzetközösséget képviselik a magas szintű nemzetközi találkozókra, valamint tovább erősítik a Nemzetközösség főtitkárának jószolgálati szerepét. A *jószolgálati* kifejezés a Nemzetközösség konfliktusmegelőzési és válságmegoldási munkájára utal. A soros elnök annak a tagországnak a vezetője, amely a Nemzetközösség kormányfői találkozójának ad otthont. A kétéves szerep a találkozó kezdetekor lép életbe, így a Nemzetközösség következő soros elnöke 2021-ben Paul Kagame ruandai elnök lesz.¹⁹

A Nemzetközösséghez való csatlakozás folyamatában a csatlakozás iránti hivatalos érdeklődés megindításától kezdve a jogosult országok számára követni kell egy protokollt. Ez magában foglalja azt az informális értékelést, amelyet a Nemzetközösség főtitkára állít össze; ezt követően a főtitkár konzultál a tagállamokkal, majd felkéri a jelentkező országot, hogy nyújtsa be hivatalos kérelmét. Ebben a kérelemben biztosítékokat szolgáltat arra, hogy az országban demokratikus folyamatok működnek, és az ország népe támogatja a Nemzetközösséghez való csatlakozást. Az eljárás azt is kimondja, hogy ezt követően az állam- és kormányfők a Nemzetközösség következő kormányfői találkozóján megvizsgálják a kérelmet, és amennyiben konszenzusra jutnak a befogadással kapcsolatban, akkor a pályázó ország csatlakozik a Nemzetközösséghez és meghívást kap a későbbi ülésekre is. Azoknak a tagországoknak, amelyek már egyszer kiléptek vagy ki lettek zárva a Nemzetközösségből, újból kérniük kell a tagságot, és végig kell járniuk az előbb említett folyamatot.²⁰

¹⁶ Our work. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/our-work> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

¹⁷ How we are run. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/about-us/how-we-are-run> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

¹⁸ Secretary-General Patricia Scotland. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/secretary-general-rt-hon-patricia-scotland-qc> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

¹⁹ How we are run... : i. m.

²⁰ Joining the Commonwealth. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/about-us/joining-the-commonwealth> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

A NEMZETKÖZÖSSÉG JELENTŐSÉGE

Napjainkban a Nemzetközösség elsődleges funkciója, hogy lehetőséget biztosítson a tagok számára egymás közötti kapcsolataik elmélyítésére mind gazdasági, mind politikai szempontból (tehát egyfajta fórumként szolgál). Bár nem tekinthető olyan politikai-gazdasági szövetségnek, mint az Európai Unió, de a közösségbe tartozó országok jó kapcsolatot ápolnak egymással (a kulturális, oktatási, pénzügyi és egyéb gazdasági kapcsolatok mellett egy sor különböző rendezvény is összekapcsolja a tagállamok népeit). Olyan feladatokat sem lát el, mint az ENSZ, de korlátozott formában nyomásgyakorlási eszközökkel rendelkezik.

Tekintettel arra, hogy a Nemzetközösség egyik alapköve az Egyesült Királyság volt, annak aktuálpolitikáját a Nemzetközösség nagymértékű odafigyeléssel követi. Jelen esetben ez a Brexit körüli szavazást és tárgyalásokat jelenti. Ez az a több éve elhúzódó esemény, ami az utóbbi években meghatározta az Egyesült Királyság politikáját a nagyvilágban. A Nemzetközösség túlnyomó részben nem értett egyet a szavazás eredményével és az azzal járó következményekkel, főleg azok az országok, amelyek felismerték a kilépéssel járó veszélyeket (Kanada, Ausztrália), azonban voltak olyan tagországok is, amelyek szorgalmazták a kilépést (a kisebb afrikai országok többsége).

A brit politikusok kihasználják és egyben felhasználják a Nemzetközösség történelmi fontosságát, értelemszerűen a brit belpolitika is sokat foglalkozik a Nemzetközösséggel. Ez a történelmileg nagy horderejű kilépés minden téren megosztó jelenség, amit értelemszerűen minden fél – az Európai Unió és a Nemzetközösségen belül is – máshogy értelmez. Jó példa erre az, amikor a Brexit mellett aktívan kampányoló Boris Johnson kiemelte: az Egyesült Királyság elárulta a Nemzetközösséget azzal, hogy 1973-ban csatlakozott az Európai Gazdasági Közösséghez (ebből alakult meg később az Európai Unió).²¹

Az Egyesült Királyságnak – mind az állami, mind a magánszektorban – óriási befektetései vannak a Nemzetközösségben. Amikor az Egyesült Királyság 1973-ban csatlakozott az Európai Gazdasági Közösséghez, a tagországok kereskedelmi kiváltságai csökkenni kezdtek. Ezt követően a Nemzetközösség tagjai kénytelenek voltak kereskedelmi megállapodásokat kötni az Európai Unióval. Mindezek ellenére a Nemzetközösség országainak exportja jelentős részben mégis egymás között mozog.²²

Idővel a Nemzetközösség országai felismerték a Brexitben rejlő lehetőségeket, és próbálták a hasznukra fordítani a kialakult helyzetet, amelynek hatására a Nemzetközösség kereskedelme 20%-kal nőtt. A kezdeti sikereken felbuzdulva az Egyesült Királyság megpróbált nagyobb befektetési nyomást gyakorolni a volt gyarmati közösségre, melynek tagjai a gazdasági előnyök ellenére újra alárendelt viszonyban érezték magukat a királynővel szemben. Felismerték, hogy ismét a brit dominancia kerülhet előtérbe, ami felboríthatja az egyenlőséget a közösségen belül.²³

Ennek köszönhetően a Nemzetközösség országai újfent arra jutottak: nem értenek egyet az Európai Unióból való kilépéssel, mert felismerték azt, hogy az Egyesült Királyságon át könnyebben jutottak el egy világméretű felvevőpiachoz, Európához. Mindeközben a britek azzal nyugtatták magukat, hogy a Brexit okozta nagymértékű bevételkiesést ki tudják váltani

²¹ Ian Jack: Britain sees the Commonwealth as its trading empire. It is sadly deluded. The Guardian, 07. 04. 2018. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/apr/07/britain-commonwealthtrading-empire-brexit-eu-trade> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 05.)

²² Commonwealth. Britannica: i. m.

²³ Jack: i. m.

a Nemzetközösség tagjaival folytatott szabad kereskedelemmel. A nyomásgyakorlás jól látszik abban a kijelentésben, amelyben az ausztrál miniszterelnök óva intette az Egyesült Királyságot az Európai Unióból való kilépéstől; úgy vélte: gazdasági önértelmei, valamint a Nyugat tágabb értelemben vett politikai érdekei miatt az Egyesült Királyságnak az EU-ban kell maradnia. Ebből is látszik a Nemzetközösség fórum jellege, az, hogy minden tagország egyenrangú, és mindenki elmondhatja véleményét, ellenvéleményét.²⁴

A tárgyalások során a britek egy nemzetközösségi modellhez, a CETA-megállapodáshoz²⁵ hasonló szerződést kívántak a Brexitbe belevonni.²⁶ A kanadai modellel nagyon jól jártak volna, hiszen ebben a kereskedelmi modellben az Egyesült Királyságból érkező áruk 98%-a vámmentes lett volna, ami jóval kedvezőbb piaci versenyt teremtett volna a brit gazdaság számára.²⁷ Ezenfelül megszűnt volna a befizetési kötelezettség az Európai Unióba, és a kereskedelmi szerződések megkötésébe sem lett volna beleszólása az EU-nak. Az Európai Unió nem ment bele ebbe a megállapodásba, és úgy tűnt, hogy egy másik nemzetközösségi állami modell, az ausztrál modell fog megvalósulni a két fél között. Ez nem más, mint a megegyezés nélküli Brexitnek egy szebb politikai megnevezése.²⁸ Szerencsésebb volt azonban egy gazdaságilag hatékonyabb megállapodás megkötése, amit a felek a legvégső időpontig, 2020 karácsonyáig húztak.²⁹ (Az Egyesült Királyság exportjának több mint 50%-a Európába irányul, míg Ausztrália esetében ez csupán 11%-ot tesz ki.³⁰)

Bár a jelenlegi helyzetben a Nemzetközösség vezetőinek megnyilvánulásai, kommunikációja az Egyesült Királyság felé ugyan támogató jellegűek, mégis kiérezhető, hogy hangsúlyt kap az államok egyenlő mivolta. Nem akarnak újból gyarmattá válni, hiszen a Nemzetközösség továbbra sem egy gazdasági vagy kereskedelmi tömb. Ennek értelmében az egyes országoknak megvannak a maguk kiemelt és megoldásra váró feladatai. Mindemellett, szükség esetén mégis számíthat rájuk az Egyesült Királyság, de nem ez a Nemzetközösség elsődleges célkitűzése, hanem annak a tervnek a megvalósítása, ami globálisan biztosítja a közösség országai számára a megfelelő gazdaság kiépítését. Ezt már 2018-ban, a Nemzetközösség kormányfőinek találkozásán felvetették és központi célul tűzték ki.³¹

A Nemzetközösség több más témát és területet is felkarol. Egy ilyen kezdeményezésből indult a *Cselekvések 16 napja (16 Days of Activism)* elnevezésű sorozat, amelynek célja a nők, lányok, gyerekek elleni erőszak kezelésével foglalkozó multidiszciplináris nemzeti megoldá-

²⁴ Kevin Rudd: Think the Commonwealth can save Brexit Britain? That's utter delusion. The Guardian, 11. 03. 2019. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/mar/11/commonwealth-save-brexit-britain-utter-delusion-kevin-rudd> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 05.)

²⁵ Comprehensive and Economic Trade Agreement between Canada and the European Union (Kanada–EU átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás).

²⁶ CETA – új standardot jelentő megállapodás a nemzetközi kereskedelemben. Európai Bizottság, 2017. 02. 15. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/MEMO_17_271 (Letöltés időpontja: 2020. 12. 05.)

²⁷ Amar Breckenridge: The „Canada Model”: Is It a Viable Option? Trade Knowledge Exchange, 01. 10. 2018. <https://trade-knowledge.net/commentary/the-canada-model-is-it-a-viableoption/> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 05.)

²⁸ No-deal brexit: nem lesz leányálom az ausztrál-típusú kereskedelem az EU-val. Szabad Európa, 2020. 12. 12. <https://www.szabadeuropa.hu/a/30997332.html> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 12.)

²⁹ Brexit Deal Announced. BBC News Special, 24. 12. 2020. <https://www.bbc.co.uk/programmes/m000rf2h> (Letöltés időpontja: 2021. 01. 20.)

³⁰ Joe Evans: What is an Australia-style trade deal? The Week, 16. 10. 2020. <https://www.theweek.co.uk/105664/what-is-an-australia-style-trade-deal> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 12.)

³¹ Annabelle Dickson: Ex-colonies to UK: Forget Brexit 'Empire 2.0'. Politico, 26. 02. 2018. <https://www.politico.eu/article/commonwealth-summit-wont-be-empire-2-0-for-brexit-uk/> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 12.)

sok bemutatása. Ennek azért is van nagy jelentősége, mert a Nemzetközösség országai közül többen még a fejlődő országok közé tartoznak, főként az afrikai országok, amelyekben még csak most indult el a nők védelmével és az egyenjogúsággal kapcsolatos kezdeményezés. Ez egy nagyon fontos törekvés a Nemzetközösség életében, hiszen ezzel ezekben az országokban is érvényt tudnak szerezni az emberi jogoknak és megoldási modellekkel segíthetik a szemléletformálást. Ez főképp annak tükrében kiemelt jelentőségű, hogy a Dél-afrikai Köztársaság 1961-ben az apartheid (faji elkülönítés) miatt lépett ki a Nemzetközösségből, és azon statisztikai adatok ismeretében is sürgető, miszerint a nők és a lányok elleni erőszak előfordulási aránya a térség országainak többségében jóval magasabb, mint a globális átlag (Szamoában például tíz nőből kilenc lesz erőszak áldozata).

Dél-Afrika mindig is különleges helyet foglalt el az afrikai nemzetek és a Nemzetközösség életében. A Holland Kelet-indiai Társaság hozta létre 1652-ben az első jelentősebb európai kolóniát, Fokföldet. Földrajzi elhelyezkedése miatt a Szuezi-csatorna megnyitásáig nagyon fontos szerepet töltött be kereskedelmi és hajózási szempontból. Nem csoda, hogy több ország is az irányítása alá akarta vonni: a britek 1795-ben, majd 1806-ban átmenetileg elfoglalták a hollandoktól, nehogy a franciák kezére jusson. Dél-Afrika nemcsak az elhelyezkedése miatt volt fontos, hanem világgazdasági szempontból is a gyémánt- és aranyelőhelyek miatt, amelyeket már a 19. században felfedeztek. Az ország befektetési szempontból is meghatározó szerepet töltött be a brit üzletemberek köreiből, amihez hozzájárult a nagy számban ott élő fehér kolónia támogató jelenléte. Az őslakos közösség az ország belső területeire vándorolt, ahol kisebb-nagyobb köztársaságokat hoztak létre. 1899-ben kitört az angol–búr háború,³² amellyel Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királysága magához kívánta csatolni az ottani területeket, egy nagy egységgé formálva az országot. Az 1902-ben megkötött vereenigingi békeszerződés nem foglalta magában sem a fehér lakosság választójogával kapcsolatos kérdéseket, sem pedig a búr köztársaságokból szervezett koronagyarmatok önkormányzathoz jutását. Érthető, hogy csalódottság lett úrrá a búr lakosságon, hiszen az addigi brit gyakorlattal ellentétben ez még jobban erősítette az alá-fölé rendeltséget Nagy-Britannia javára, így ezt a békeszerződést nem tekinthetjük igazi fegyvernynyugvának.

A britek végül a kiegyezés mellett döntöttek, így 1910-ben megalakult a dél-afrikai angolok és búrok szövetségén alapuló Dél-afrikai Unió a brit birodalom domíniumaként. Ezek után – mintegy érdekvédelmi szervezatként 1912-ben megalakult az Afrikai Nemzeti Kongresszus (African National Congress), amelynek tagjai az erőszakmentesség elvét képviselték. Az akkori demográfiai adatok is jól mutatják, hogy az ország hatmillió fős lakosságából 67,5% volt afrikai, 22% fehér, 9% félfér, 2,6% pedig indiai. Az első világháborútól kezdődően ezek a számok nagy változáson mentek keresztül a színes bőrű lakosság javára. Bár az országban a lakosság összetételét tekintve nem a fehér bőrűek voltak nagyobb arányban, mégis őket illették meg kiváltságok. A nem fehér bőrű dél-afrikaiak csak speciális okmányokkal közlekedhettek saját hazájukban, külön ülhelyeken utazhattak csak a tömegközlekedési eszközökön, külön boltok voltak kijelölve a fehér és nem fehér lakosság számára, valamint külön kórházak és strandok, hogy a rasszok ne keveredhessenek egymással.

1960. március 21-én békés tüntetés szerveződött a sharpeville-i rendőrség épületénél az utazási szabályok megváltoztatása érdekében, ám a gyakorlatlan rendőrök a tömeg oszlatása okán megölték 69 tüntetőt, köztük több nőt és gyermeket. Ennek hatására – mivel az addig sokat tűrő dél-afrikai lakosságot feldühítette a mérsárlás híre – országszerte zavargások

³² A búr elnevezés a holland származású telepesekeket jelentette.

törtek ki. A Nelson Mandela vezette apartheidellenes ellenzéki erők felhagytak erőszakmentes politikájukkal és titkos fegyveres mozgalom szervezésébe kezdtek. Az apartheidrendszer ekkor még megdönthetetlennek tűnt Dél-Afrikában; ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az alkotmányból törölték a Londonhoz való fellebbezési jogot, ezzel is kismimizve a színes bőrű lakosságot. Csak idő kérdése volt azonban, hogy az elnyomott és kizsákmányolt őslakosság ez ellen fellázadjon. Az események olyan szinten elfajultak az országban, hogy több nemzetközössi ország is kritizálni kezdte Dél-Afrikát a kialakult helyzet helytelen kezelése, illetve a kezelés elmaradása miatt. (A kormány 1964-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte Mandelát.³³)

A kritikák hatására az ország saját maga kérte a Nemzetközössiéből való kizárását 1961-ben, ezzel független nemzet lett. Viszont a függetlenedés sem oldotta meg az apartheid problémáját. Margaret Thatcher miniszterelnök 1985-ben, a Nemzetközössiég kormányfői találkozáján – többszöri kiigazítással, de – aláírta azt a megállapodást, amely kimondta: korlátozó gazdasági szankciót vezessenek be Dél-Afrika ellen, valamint támogatta egy olyan csoport felállítását is, amelynek feladata tárgyalások kezdeményezése volt a dél-afrikai kormánnyal az apartheid megszüntetéséről. Időkorlátot is megjelöltek, és jelezték: amennyiben nem tapasztalnak változást, szigorúbb szankciókat léptetnek életbe.³⁴

A koronavírus megjelenése értelemserűen kihatott a Nemzetközössiég országainak életére is. A Covid-19-járvány és a vírus terjedésének megakadályozására elfogadott intézkedések sok szempontból érintették az emberek életét, valamint az élelmiszer- és a mezőgazdasági szektort is. A mozgások korlátozása és a határok részleges bezárása az egész világon azonnal hatást gyakoroltak az élelmiszer-kínálatra, a keresletre és az ellátásra. Ezek a problémák rövid távú zavart okoztak a nemzetközi kereskedelemben, és a fejlődő országok életét is negatívan befolyásolták. A világjárvány minden gazdasági tevékenységre hatást gyakorolt, amelynek súlyos következményei érzékelhetők: jövedelemcsökkenés, növekvő munkanélküliség, az ellátási lánc megszakadása. Ezek mind hatással vannak az élelmiszerek beszerzésére és az élelmiszerigény kielégítésére is. Ezzel kapcsolatban több internetes előadást is tartottak a Nemzetközössiég országaiban, amelyek a Covid-19-járvány néhány hatását tárták fel az élelmiszeripari termékek kereskedelmére a tagországokban.³⁵

A NEMZETKÖZÖSSIÉG JÖVŐJE

A jövőt tekintve a fenntarthatóság is nagy hangsúlyt kap a Nemzetközössiégben. A bolygó túlélésének biztosítása megköveteli az üvegházhatású gáz kibocsátás felére csökkentését 2030-ig, a globális szén-dioxid-semlegesség elérését pedig 2050-ig. Az erre irányuló nemzeti éghajlatváltozási tervek azonban egyelőre elmaradtak. Az országok megállapodtak abban, hogy ötévente frissítik és továbbfejlesztik a „nemzeti szinten meghatározott hozzájárulásukat” (nationally determined contribution – NDC), ami a Párizsi Megállapodás középpontjában

³³ Sharpeville massacre (Written by the Editors of Encyclopaedia Britannica). Britannica. <https://www.britannica.com/event/Sharpeville-massacre> (Letöltés időpontja: 2021. 01. 21.)

³⁴ Thatcher, the Commonwealth and apartheid South Africa. LSE, 09. 04. 2013. <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2013/04/09/thatcher-the-commonwealth-and-apartheid-south-africa/> (Letöltés időpontja: 2021. 01. 21.)

³⁵ Panel discussion on impacts of the COVID-19 pandemic on food trade of the Commonwealth. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/media/event/panel-discussion-impacts-covid-19-pandemic-food-trade-commonwealth> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 16.)

áll. A mai napig csak körülbelül húsz ország (ezek közül hét a Nemzetközösséghez tartozik) nyújtott be felülvizsgálati terveket. Eközben a rendelkezésre álló nemzetközi finanszírozás sajnálatos módon továbbra sem elég. A legfrissebb adatok azt mutatják, hogy 2018–2020 között 78,9 milliárd dollárt mozgósítottak az állami és a magánszektorból, 20 milliárd dollárral többet, mint amennyi a cél lett volna. A világvármány miatt azonban a kitűzött célok megvalósulására nem sok esély marad, hiszen az anyagi erőforrás nem elegendő.³⁶

Napjainkban a Nemzetközösség 54 tagországot foglal magában (lásd 1. táblázat). A közösség tagjai bármikor kiléphetnek, és ha úgy gondolják, akár kérvényezhetik is a visszalépésüket a szervezetbe, mint ahogy például Gambia tette 2018-ban (öt évvel a kilépése után). A jelenlegi tagok közül Barbados szándékozik elhagyni a közösséget 2021-ben, ugyanis államformája köztársasággá alakul (a függetlenség kikiáltásának 55. évfordulóján), és az újonnan megalakuló kormány nem ismeri el a királynőt uralkodóként. A függetlenedés és kormányformaváltás lényegében egy folyamattá alakult a karibi térségben, hiszen 1970-ben Guyana, majd 1976-ban Trinidad és Tobago, aztán 1978-ban Dominika lett köztársaság. A karibi térségben a folyamat nem szakadt meg, hiszen már Jamaica is népszavazást fontolgat a szakítás ügyében.³⁷

A kilépések mellett azért elmondható, hogy a közelmúltban csatlakozó országok is voltak a Nemzetközösség életében. Ilyen országok például Szomáliföld (2009), Dél-Szudán (2011), Suriname (2012), Burundi (2013) és Zimbabwe (2018, újra). Ugyanígy, sok olyan ország is van, amely szeretne a Nemzetközösségbe tartozni. Ilyen jelölt például Nepál, Líbia, Izrael, Jemen, Egyiptom, Kambodzsa és Bahrein. Egy következő kategóriába tartoznak azok az országok, amelyek a brit birodalom résztvevői voltak: Irak, Jordánia, Kuvait, Mianmar, Omán, Katar, Egyesült Arab Emírségek és Hongkong. A Nemzetközösség iránt érdeklődő ország, ahogy a példa is mutatja, bőven akad. Ez azért is pozitív az Egyesült Királyság számára, hiszen a Nemzetközösség tagjai nehezen pótolható szövetségesek, így valószínű, hogy London az elkövetkezendő időszakban is megragad minden gazdasági és diplomáciai eszközt annak érdekében, hogy megvédje a közösséget.³⁸

A Nemzetközösség jövőjével kapcsolatban elmondható továbbá, hogy a tagok az előrejelzések szerint 2030-ig több milliárd dollárral növelik az 54 tagország közötti kereskedelmet, odafigyelve arra, hogy a nőknek és a fiataloknak több lehetőséget biztosítsanak. A vezetők megállapodtak az intelligens mezőgazdaságról, az igazságszolgáltatás integrálásáról és a jogalkotási reformokról is, amely folyamatok hozzájárulnak a fejlődő országok fenntartható jövőjének megvalósulásához is.³⁹

ÖSSZEFOGLALÁS

A Nemzetközösség megalakulása idején az Egyesült Királyság minden szempontból (politikai, gazdasági, geopolitikai) vezető, meghatározó nemzetnek számított, világviszonylatban is. Az

³⁶ The Paris Agreement. United Nations Climate Change. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 12.)

³⁷ Brlas Dóra: Barbados szakít a Nemzetközösséggel. Pécsi Egyetemisták Magazinja, 2020. 09. 30. <https://pecsi egyetemistakmagazinja.hu/barbados-szakit-a-nemzetkozosseggel/> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 12.)

³⁸ All member countries. Commonwealth Network. <https://www.commonwealthofnations.org/country/> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 12.)

³⁹ Trade. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/our-work/trade> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 12.)

évek múlásával, a gazdaság fejlődésével és két világháború árnyékában azonban elvesztette ezt a szerepét. A *status quo* visszaállítása érdekében életre hívta a Brit Nemzetközösséget, amivel – ha csekély mértékben is, de – javítani tudott a világpolitikában betöltött szerepén. A tagországok eleinte kizárólag a volt brit birodalom országai voltak, és ebből következően brit túlsúly, valamint alá-fölé rendeltségi viszony jellemezte a közösség tagjainak kapcsolatát. A második világháború lezárásával több gyarmat a változtatások szükségességét érezte, amivel az Egyesült Királyság is tisztában volt.

Véleményem szerint egy átgondolt gazdasági előrelépést jelentett az, hogy újragondolták a Nemzetközösség fogalmát, és a körülmények ellenére (világháború, politikai fejlődés, gazdasági folyamatok változása) alkalmazkodtak a kialakult világpolitikai helyzethez, és egyenrangú félként ültek le olyan nemzetekkel tárgyalni, amelyek egykor gyarmati státuszban voltak.

Ez a régi gyarmati viszony még napjainkban is érezteti hatását. Az a meglátásom, hogy ez egy érzékeny és kimondottan érzékelhető álláspont volt a Nemzetközösségben lévő államok részéről, elég, ha a Brexit körül kialakult gazdasági-politikai helyzet megítélésére gondolunk. Az Egyesült Királyságnak érdekében állt a jó viszony fenntartása a Nemzetközösség államaival, hiszen sok befektetésben voltak érdekeltek. Ez az Európai Unióba való belépéskor megváltozott, hiszen Európa geopolitikai szempontból nagyobb piacnak és jobb befektetésnek látszott, amelynek megközelíthetősége, távolsága kedvezőbb volt az Egyesült Királyság számára.

A Brexit utáni első sokk lecsengésekor a Nemzetközösség országai is megtalálták a számításukat, és új piacokat nyitottak mind egymás, mind Európa felé (CETA).

A Nemzetközösség tagjai között ma már megtalálhatók független országok is, amelyek történelmileg nem kapcsolódtak az Egyesült Királysághoz. A közösség országainak létszáma a korábbi gyarmatok szuverenitásának elnyerése miatt nőtt ekkorára. Véleményem szerint a Nemzetközösség, mint minden nagy nemzetközi szervezet, jól látható célokat tűzött ki maga elé. Ennek elengedhetetlen példája a rasszizmus elleni harc, a nők egyenjogúságáért vívott harc, valamint a fejlődő tagországok gazdasági és műszaki együttműködésének támogatása. Úgy látom, hogy a Covid–19 vírus okozta károk enyhítéséhez nagy energiára és az államok közötti jó gazdasági együttműködésre, valamint sok pénzre lesz szükség. Ezt a helyzetet úgy lehet a legjobban orvosolni, ha az államok szorosabban együttműködnek egymással egy-egy adott szektorban. Úgy gondolom, hogy némi problémát fog okozni a Nemzetközösségnek a Párizsi Megállapodásban foglalt megújuló energiaforrások telepítése és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, ám úgy vélem, hogy nemzetközi összefogással, ha nem is megállítani, de lassítani tudják a globális felmelegedést. Pozitív hatásnak értékelem továbbá, hogy előtérbe került a nők és a gyerekek helyzete is.

Bár érintőlegesen volt róla szó a tanulmányban, de fontos szerepet játszik a királynő személye is a Nemzetközösség életében. A tagok tisztelik és elfogadják, nem csoda, hogy mindenkit foglalkoztat a kérdés, ki fogja követni őt, hiszen ez nem örökletes, hanem választott cím. A brit politikai elit támogatná azt az elképzelést, hogy a trónörökös vegye át ezt a címet Károly herceg személyében. Ezért II. Erzsébet szokatlanul őszinte nyilatkozatokat és lépéseket tett (bár pozíciójából adódóan ő ritkán foglal állást ilyen kulcsfontosságú kérdésekben).

A jövőt illetően sok múlhat azon, hogy a britek által az utolsó pillanatban megkötött kilépési szerződés milyen hatással lesz az Európai Unióval kialakított kapcsolatokra. Ez ugyanis nagyban befolyásolhatja, hogy milyen mértékben szorulnak egy (régi) új piac bővítésére, ami gazdasági szempontból jelenthet jót, de akár rosszat is a Nemzetközösségre nézve. Szerencsére a megállapodással elhárult az a jogos veszély, hogy megnő a brit hatás,

felerősödik, újból létrejön az alá-fölé rendeltségi viszony, ami negatív hatást váltott volna ki a Nemzetközösség egyes országaiban.

A következő időszak választ adhat arra, hogy milyen gazdasági, illetve gazdaságélénkítő hatásai lesznek a Nemzetközösség szempontjából az Európai Unióból való kilépésnek. Eléri-e az Egyesült Királyság a kilépéssel remélt változást, és vissza tudja-e állítani a világban korábban elfoglalt nagyhatalmi pozícióját azzal, hogy a Nemzetközösség államai felé fordul? Számolni kell azzal a ténnyel, hogy ameddig a Covid-19 vírus okozta korlátozások fennállnak, addig nem kapunk valós képet egyik folyamatról sem, és a pozitív, illetve negatív hatások kibontakozására még várni kell.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- All member countries. Commonwealth Network. [https://www.commonwealthofnations.org/country/Breckenridge, Amar: *The „Canada Model”: Is It a Viable Option?*](https://www.commonwealthofnations.org/country/Breckenridge,Amar:The%2C%20Canada%20Model%27%3A%20Is%20It%20a%20Viable%20Option%3F) Trade Knowledge Exchange, 01. 10. 2018. <https://trade-knowledge.net/commentary/the-canada-model-is-it-a-viableoption/>
- Brexit Deal Announced. BBC News Special, 24. 12. 2020. <https://www.bbc.co.uk/programmes/m000rf2h>
- Brlas Dóra: *Barbados szakít a Nemzetközösséggel.* Pécsi Egyetemisták Magazinja, 2020. 09. 30. <https://pecsiegyetemistakmagazinja.hu/barbados-szakit-a-nemzetkozosseggel/>
- CETA – új standardot jelentő megállapodás a nemzetközi kereskedelemben. Európai Bizottság, 2017. 02. 15. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/MEMO_17_271
- Charter of the Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/sites/default/files/page/documents/CharteroftheCommonwealth.pdf>
- Commonwealth: Seven things you might not know. BBC News, 15. 04. 2018. <https://www.bbc.co.uk/news/uk-43715079>
- Commonwealth (Written by the Editors of Encyclopaedia Britannica). Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Commonwealth-association-of-states>
- Davis, Caroline: *Queen suggests Prince Charles should be next Commonwealth head.* The Guardian, 19. 04. 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/19/queen-suggests-prince-charles-should-be-next-commonwealth-head>
- Dickson, Annabelle: *Ex-colonies to UK: Forget Brexit ‘Empire 2.0’.* Politico, 26. 02. 2018. <https://www.politico.eu/article/commonwealth-summit-wont-be-empire-2-0-for-brexit-uk/>
- Evans, Joe: *What is an Australia-style trade deal?* The Week, 16. 10. 2020. <https://www.theweek.co.uk/105664/what-is-an-australia-style-trade-deal>
- Harare Commonwealth Declaration. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/history-of-the-commonwealth/harare-commonwealth-declaration>
- How we are run. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/about-us/how-we-are-run>
- Jack, Ian: *Britain sees the Commonwealth as its trading empire. It is sadly deluded.* The Guardian, 07. 04. 2018. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/apr/07/britain-commonwealthtrading-empire-brexit-eu-trade>
- Joining the Commonwealth. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/about-us/joining-the-commonwealth>
- Member countries. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/member-countries>
- No-deal brexit: nem lesz leányálom az ausztrál-típusú kereskedelem az EU-val. Szabad Európa, 2020. 12. 12. <https://www.szabadeuropa.hu/a/30997332.html>
- Our History. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/about-us/history>
- Our work. <https://thecommonwealth.org/our-work>

- Panel discussion on impacts of the COVID-19 pandemic on food trade of the Commonwealth. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/media/event/panel-discussion-impacts-covid-19-pandemic-food-trade-commonwealth>
- Rudd, Kevin: *Think the Commonwealth can save Brexit Britain? That's utter delusion*. The Guardian, 11. 03. 2019. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/mar/11/commonwealth-save-brexit-britain-utter-delusion-kevin-rudd>
- Secretary-General Patricia Scotland. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/secretary-general-rt-hon-patricia-scotland-qc>
- Sharpeville massacre (Written by the Editors of Encyclopaedia Britannica). Britannica. <https://www.britannica.com/event/Sharpeville-massacre>
- Statute of Westminster. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/history-of-the-commonwealth/statute-westminster>
- Thatcher, the Commonwealth and apartheid South Africa. The London School of Economics and Political Science, 09. 04. 2013. <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2013/04/09/thatcher-the-commonwealth-and-apartheid-south-africa/>
- The Paris Agreement. United Nations Climate Change. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
- Trade. The Commonwealth. <https://thecommonwealth.org/our-work/trade>